

Jutta Reinvall

SATUJA KOULUMAAILMASTA – SATUKIRJA KOULUN
ALOITTAMISEN TUKENA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

SATUJA KOULUMAAILMASTA – SATUKIRJA KOULUN ALOITTAMISEN TUKENA

Reinval, Jutta
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2013
Ohjaaja: Rajaniemi, Kari
Sivumäärä: 35
Liitteitä: 11

Asiasanat: sadutus, alkuopetus, koulupelko, lapsikeskeisyys

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda satukirja koulunkäynnistä sadutus – työmenetelmää käyttäen. Työ tehtiin toiminnallisena opinnäytetyönä Rauman Normaalikoulussa toimivassa iltapäiväkerho Leppiksessä ja työn tekoon osallistui 1. – sekä 2. –luokkalaisia oppilaita, niin satujen kerronnassa kuin satujen kuvittamisessakin. Valmis satukirja toimitettiin Rauman Normaalikoulussa toimivaan esikoulu Taikatakkiin ja sen päällimmäisenä ajatuksena oli toimia perehdytyskirjana koulun aloittajille.

Sadutuksen avulla voidaan syventää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta sekä hankkia tietoa lapsen ajatuksista ja mielipiteistä ilman, että kysytään lapselta asioista suoraan. Eräänlainen kysymysten asettelu saattaa johtaa siihen, että lapsi vastaa niin kuin aikuinen haluaisi vastattavan. Ideana on, että aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun, joka kirjataan ylös. Perimmäisenä ajatuksena on, että ihminen on kertoja syntyessään, ja satujen kerronta ei vaadi uusia taitoja.

Satuprojekti alkoi konkreettisesti huhtikuussa 2013, kun oppilaiden vanhemmille jaettiin kirjeet, joissa pyydettiin heidän suostumustaan lasten projektiin osallistumiselle. Satujen kertomiseen osallistui loppujen lopuksi neljä 2. –luokkalaista ja kuvien piirtämiseen osallistui halukkaat lapset 1. –luokkalaisten joukosta. Tässä projektissa sadusta toteutettiin yksilösadutuksena, eli kerrallaan sadutettiin ja piirätettiin yhtä lasta. Aiheeksi annettiin koulu, koska tavoite oli selkeä. Muuten satujen kerrontaan lapsille annettiin vapaat kädet.

Valmiista saduista ja kuvista koottiin satukirja, jonka nimeksi päätyi Elli aloittaa koulun. Yksi valmis teos postitettiin esikoulu Taikatakkiin ja yksi lähetettiin iltapäiväkerho Leppikseen kiitoksena projektiin osallistumisena.

CREATING A STORYBOOK TO SUPPORT CHILDREN WHO ARE STARTING PRIMARY SCHOOL

Reinval, Jutta

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Bachelor of social services

November 2013

Supervisor: Rajaniemi, Kari

Number of pages: 35

Appendices: 11

Keywords: storycrafting, primary education, school refusal, child-oriented education

The purpose of this thesis was to create a storybook about school by using storycrafting. A project was practice-based thesis and it was made at Normaalikoulu in Rauma where is also a after-school club, Leppis. Children in Leppis are on first and second grades and most of these children were working with me. After collecting stories storybook was delivered to pre-school Taikatakki and the idea of the storybook is to help children start a school and not to be afraid of it.

Storycrafting is a good way to improve interaction between child and adult. It also helps finding out child's opinions and thoughts without doing any interview. Interview with children sometimes might lead to that child answers what adults want to hear. Idea of storycrafting is that adult asks child to tell a story which is written down. Everyone knows how to tell stories and it doesn't require any special skills. Human has a innate skill to tell stories.

Project started on April 2013 when the letters were sent to children parents and to ask their permission for children participating this project. In the end four children from second grade were participating to storycrafting and several children from first grade were drawing pictures for the storybook.

Every time storycrafting was done with one child at time. He was given a subject to story, which was school. That was the only way story telling was limited, children were allowed to tell whatever and however they wanted to do it.

From the stories that were told and pictures that were drawn a storybook called Elli starting a school was combined. One book was sent to Taikatakki and was sent to Leppis to thank children helping me creating this book.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT.....	6
2.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	7
3	LAPSIKESKEINEN KASVATUS	9
3.1	Lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden eroja	9
4	LAPSI JA KOULU	11
4.1	Koulukypsyys	11
4.2	Koulun aloittaminen.....	12
4.3	Alkuopetus	14
4.4	Koulunkäynti osana lapsen arkea.....	15
5	SADUTUS.....	17
5.1	Sadutus lapsen puheenvuorona	19
5.2	Sadutuksen monet muodot.....	20
5.3	Satujen merkitys lapselle	22
6	PROJEKTIN ETENEMINEN	23
6.1	Sadutus ja piirittäminen	25
6.1.1	Sadutuksessa ilmenneitä haasteita.....	28
6.2	Satukirjan syntyminen	29
7	POHDINTA.....	30
	LÄHTEET.....	34
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Koulun aloittaminen on lapsen elämässä aina suuri asia. Jotkut jännittävät koulun alkua enemmän ja jotkut hieman vähemmän. Lapsen mielessä saattaa pyöriä erilaisia ajatuksia siitä, saako koulusta kavereita, onko opettaja mukava ja oppiiko koulussa lukemisen ja kirjoittamisen taidon yhtä nopeasti kuin muutkin. Tämän opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on vähentää esikouluikäisten koulun aloittamiseen liittyvää jännitystä. Pieni jännitys saattaa antaa lisäpotkua tekemiseen, mutta kun pelko ottaa vallan ihmisestä, voi esimerkiksi opiskelumotivaatio kärsiä roimasti.

Lapsella koulun aloittamiseen liittyvät pelot voivat johtua monestakin eri asiasta ja joskus jopa lapsi itse ei tiedä, mitä oikeastaan pelkää. Pelot saattavat aiheutua esimerkiksi sitä, että lapsi jännittää unohtavansa lähteä kouluun, pelkää kulkea koulumatkat yksin, kokee eroahdistusta vanhemmista tai tuntee pelonsekaista kunnioitusta uutta opettajaa ja luokkakavereita kohtaan. Koulumaailmaan tottuminen vie lapselta aikaa ja joskus pelkojen vähentäminen saattaa kaivata hyvin pientäkin tekoa – kuten lapsen saattamista kouluun muutaman kerran. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013.)

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen ja tein sen yhteistyössä Rauman Normaalikoulussa olevan iltapäiväkerho Leppiksen kanssa. Iltapäiväkerhossa olevat oppilaat ovat 1.- ja 2.-luokkalaisia. Tarkoituksena oli tukea lapsikeskeisyyttä ja antaa puheenvuoro lapsille, jotka saivat kertoa satuja koulunkäynnistä ja siihen liittyvistä asioista juuri niin kuin itse halusivat asiat kertoa. Halusin myös työlläni innostaa lapsia luovuuteen ja he saivatkin piirtää kuvia asioista, joita sana koulu toi heille mieleen. Näistä saduista ja värikkäistä kuvista muodostin itse satukirjan ”Elli aloittaa koulun”, jonka tarkoituksena on toimia niin sanottuna perehdyttäjänä koulun aloituksessa. Ajatuksenani oli, että kirja toimisi tiedonvälittäjänä koululaisilta esikoululaisille, joilla opiskelun aloittaminen on vielä edessäpäin.

Sadutuksen avulla pyritään siihen, että lapsi ilmaisee itseään tavalla, joka on hänelle itselleen luonteva. Ajatus perustuu siihen, että kaikki osaavat kertoa satuja. Siinä missä sadutus on tärkeä keino lapsen kuuntelemisessa sekä itsetunnon kasvattamises-

sa, voi sen avulla myös kehittää vuorovaikutustaitoja aikuisen ja lapsen välillä. Tärkeää on antaa lapselle mahdollisuus kertoa omista ajatuksistaan ilman johdattelevia kysymyksiä tai tehtäviä. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 481.)

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT

Ajatus opinnäytetyöni aiheeseen lähti siitä, kun olin esikouluikäisten ryhmässä työharjoittelussa päiväkodissa. Oli kevät ja esikoululaisten kanssa käytiin tutustumassa kouluihin ja alettiin jännittää syksyllä alkavaa koulua. Lapsista huomasin, kuinka he olivat toisaalta innoissaan, mutta toisaalta hieman epävarmoja siitä, mitä tapahtuu kun päiväkotirakennus vaihtuukin kouluksi, tarhakaverit vaihtuvat luokkakavereiksi ja lastentarhanopettaja ei olekaan enää päivittäin lapsen kanssa yhteistyössä. Vaikka kuinka yritti rohkaista lapsia ja kertoa, kuinka kivaa koulussa voikaan olla, niin tuntui, että lasten oli kovin vaikea uskoa aikuisten puhetta – olimmehan me jo käyneet koulumme aikoja sitten. Joskus koulun aloittamiseen voi liittyä myös suoranaista koulupelkoa, joka saattaa muodostua suureksikin ongelmaksi lapsen opiskelumotiivaatiossa. Tästä johtuen päätin, että olisi hyvä antaa lasten itse kertoa, millaista koulussa oikeastaan on ja tehdä se vielä sellaisessa muodossa, että siitä on hyötyä esikoululaiselle. Näin alkoi sadutusprojekti 7-8 –vuotiaiden ala-astelaisten kanssa Rauman Normaalikoulussa.

Työn päällimmäisenä tavoitteena oli siis tehdä Rauman Normaalikoulussa toimivaan esikoulu Taikatakkiin perehdytyskirja, jossa käsitellään koulunkäyntiä sekä muita asioita, mitä koulussa tapahtuu. Perehdytyskirjaksi valikoitui lastenkirja, koska halusin hyödyntää sadutusta työmenetelmänä sekä mielestäni olisi hienoa, että siinä tulisi näkymään myös lasten käden jälki. Lapsille tehty satukirja olisi myös helpoin tapa tavoittaa esikouluikäiset lapset.

Työni tein toiminnallisena opinnäytetyönä Rauman Normaalikoulun iltapäiväkerho Leppiksessä olevien lasten kanssa. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan ohjetta, opasta, tapahtumaa tai tuotetta, joka tehdään johonkin tiettyyn käyttötarkoituk-

seen, koska sen tavoitteena tulisi olla esimerkiksi perehdyttäminen tai innostaminen toimintaan osallistumiseen (Airaksinen & Vilkka 2003, 38). Lapset saivat kertoa minulle satuja, joissa aiheena on koulu. Näin pyrin saamaan tietooni heidän ajatuksiaan siitä, mitä koulussa tapahtuu; mitkä ovat lasten suosikkiasioita koulussa ja mistä taas ei niin paljoa välitetä. Satujen kautta tahdoin myös antaa mahdollisuuden lapselle puhua ja tuoda esille heidän oma näkökulmansa asettamatta rajoja sen enempää. Tarkoitukseni ei siis ollut esittää kysymyksiä, vaan antaa lasten vapaasti kertoa omia ajatuksiaan. Kertomusten lisäksi halusin tukea lasten luovuutta sekä mahdollisuutta ilmasta ajatuksiaan lisää kuvien avulla, minkä vuoksi tahdoin antaa mahdollisuuden lapselle myös kuvittaa satunsa mikäli hän niin tahtoi.

Oli alusta asti selvää, että tahdoin tehdä työni yhteistyössä Rauman Normaalikoulun kanssa, koska olen itse käynyt kouluni siellä sekä työskennellyt paikassa kouluavustajana. Koin, että paikassa olisi hyvä ilmapiiri työskennellä myös tämän projektin yhteydessä. Opinnäytetyön tekemisen toin esille syksyllä 2012, jolloin neuvottelimme asiasta ja pohdimme mikä olisi parhain toteuttamiskeino kaikkien kannalta. Koululle itselleen en tahtonut esittää vaatimuksia, koska projektin idea oli tullut itseltäni ja oli alusta alkaen selvää, että tulisin itse kustantamaan satukirjan ja sen tekemiseen liittyvät kulut, esimerkiksi materiaalit.

Opinnäytetyön tehtävät:

1. Löytää sadutuksen avulla yleistettävissä olevat rutiinit ja yksityiskohdat koulumaailmasta satukirjan tekemistä varten.
2. Tuoda esikouluikäisille mahdollisuus tutustua koulunkäyntiin oppilaiden kertomana.
3. Tukea lapsen luovuutta ja itseilmaisua sadutuksen ja piirräntämisen avulla.

2.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapoja on useita. Sen tarkoituksena voi olla esimerkiksi ohjeistaminen, opastaminen tai jonkin tapahtuman suunnitteleminen ja järjestäminen. Konkreettisesti toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena voi syntyä pe-

rehdytysopas, turvallisuusohjeistus tai tapahtuma. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)
Omassa opinnäytetyössäni toiminnan tuloksena syntyi satukirja.

Opinnäytetyön tehtävänä on osoittaa, että sen tekijä osaa hyödyntää oman alansa tietoa käytäntöön ja sama pätee myös toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä. Teke-
misen tulee pohjautua johonkin tietoperustaan ja työstä tulee kirjoittaa raportti, jossa
käsitellään työssä ilmenevää teoriaa projektista kertomisen lisäksi. Tietoperustaan
perehtymisestä ennen toiminnallista osuutta voi olla paljonkin hyötyä taas raportin
kirjoittamisessa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 42-43.)

Usein toiminnalliset opinnäytetyöt saattavat aiheuttaa myös kustannuksia. Mikäli
opiskelijalla ei ole toimeksiantajaa työlleen, tulee hänen hoitaa kustannukset itse, jos
muuta ei ole sovittu. Toimeksiantajana voi olla esimerkiksi yritys, jolla on jo aihe
valmiina työn tekemisen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 28.) Kustannusten vuoksi tulee
eteen myös kysymyksiä esimerkiksi tuotteen materiaaleista. Pelkästään paperin laatu
ja kuvien määrä voivat vaikuttaa kustannuksiin runsaasti. (Vilkka & Airaksinen
2003, 53.)

Tuotteen ulkonäköön liittyvissä asioissa tulisi ottaa huomioon yrityksen omat ohjeis-
tukset esimerkiksi asetteluun liittyvistä asioista sekä tuotteen persoonallisuus ja erot-
tuvuus muiden tuotteiden joukossa (Vilkka & Airaksinen 2003, 53). Jos tuotos on
esimerkiksi opas, tulisi huomioida myös kohderyhmä, jolle tuotos on suunniteltu.
Esimerkiksi tekstuaaliset ominaisuudet voivat poiketa melko paljonkin tuotoksen ja
raportoinnin välillä, koska raportin kirjoittamisessa on käytössä tietyt raamit ja oh-
jeistukset. (Vilkka & Airaksinen 2003, 65.)

Opinnäytetyön raportti on asiakirja, joka kertoo lukijalle tekijän ammatillisesta
osaamisesta. Muut tutkimusten tekijät voivat saada hyvästä opinnäytetyöstä ideoita ja
näkökulmia omiin tutkimuksiinsa. Raportista tulisi selvittää ainakin, että mitä, miksi ja
miten on tehty, millainen on ollut työprosessi sekä mikä on ollut lopputulos, mihin
on päädytty. Tekstin kautta tulisi myös ilmetä, miten työn tekijä itse arvioi omaa te-
kemistään sekä onnistumistaan projektin edetessä. Lukijan tehtäväksi jää tekstin pe-
rusteella päätellä, miten opinnäytetyön tekemisen on onnistunut kokonaisuudessaan.
(Vilkka & Airaksinen 2003, 65-67.)

3 LAPSIKESKEINEN KASVATUS

Lapsikeskeisen kasvatuksen ensimmäisenä edustajana on pidetty Jean Jacques Rousseaut, joka korosti lapsuuden ainutlaatuisuutta sekä yksilöllisyyttä. Hänen mukaansa lasten kasvua ei saa ohjailla, vaan luonto määrää, missä tahdissa esimerkiksi ajatusmaailma kasvaa. Näin ollen tulisi välttää aikuismaisen ajattelumallin tyrkyttämistä ja antaa lasten olla lapsia. Rousseau uskoi itseohjautuvuuteen sekä sisäiseen kehitysjärjestelmään, joilla tarkoitetaan sitä, että lapsessa on sisällään syntymästä lähtien tietynlaisia voimia, jotka ohjaavat kehitystä oikeaan suuntaan. Näihin teemoihin pohjautuen, lapsi on siis ”luonnon oppilas”, joka hankkii tietonsa kokemusten ja havaintojen kautta. Tässä tiedonhankinnassa kasvattajan tehtävänä on opastaa lasta, mutta ei antaa tietoa suoraan ajatusten kautta. Kasvattajan tulisi myös karsia turhat rajat ja rangaistukset pois kasvatuksesta, koska Rousseau mukaan lapsi on syntyjään hyvä, eikä osaa loukata muita. (Hytönen 2007, 21-23.)

Vaikka Rousseau onkin yksi tämän kasvatusteorian tärkeistä alullepanijoista, niin lapsikeskeinen kasvatuskäytäntö kokonaisuudessaan koostuu monestakin eri näkökulmasta ja ajatuksesta. Yhteistä näille näkökulmille on lapsen ja lapsuuden huomioon ottaminen sekä lapsen erityinen kohtelu kasvatustilanteissa. (Hytönen 2007, 8.)

Lapsikeskeinen kasvatuskäytäntö muodostaa kaksi eri ulottuvuutta, joita pohtimalla voidaan löytää kasvatuksesta niin sanottu kultainen keskitie. Ensimmäisessä ulottuvuudessa vastakkain ovat lapsen vapaa päätäntävalta kasvatustilanteissa sekä kasvattajan valta ja auktoriteetti. Toisessa ulottuvuudessa taas vastakkain asetetaan aikuisen arvot, valinnat ja suunnitelmat kasvatuksessa sekä kasvun ja kehityksen lähteminen lapsesta itsestään. (Hytönen 2007, 68.)

3.1 Lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden eroja

Lapsikeskeisyys on niin sanottu kasvatuskäytännöllinen välimuoto, jossa sovelletaan lapsilähtöisyyttä sekä aikuisesta lähtevää kasvatuskäytännöstä tasapainoisesti.

Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapsi on siis oppimisprosessin subjekti eli aktiivinen toimija. Oppimisessa painottuu lapsen uteliaisuus sekä aktiivisuus vanhan ja uuden

tiedon yhdistämisessä sekä oppimisen sosiaalinen luonne. Aikuisen tulisi rakentaa lapselle hänen kokemuksiinsa ja havainnoitejaan tukeva oppimisympäristö, joka auttaa lapsen omaehtoisessa oppimisessa.

Lapsikeskeisyydessä taas otetaan huomioon se, että lapsi ei välttämättä pysty oma-toimisesti hakeutumaan erilaisiin toimintoihin, jotka tukevat hänen oppimistaan. Aikuisesta lähtevästä toiminnasta aikuinen kehittäisi ja järjestäisi toimintaa sekä motivoisi lapsia osallistumaan siihen. Tällöin lapsesta tulisi objekti eli toiminnan kohde. Lapsikeskeisessä kasvatuksessa taas lapsilähtöisyys ilmenee siinä, kun aikuinen ymmärtää lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet ja antaa silti lapsen olla toiminnan subjekti. Näin hän ei jätä lasta selviytymään yksin ja auttaa kehitystä edistävällä toiminnalla. Kuva 1 havainnollistaa lapsilähtöisyyden ja lapsikeskeisyyden eroja. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 222-223.)

Lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden erot

Lapsikeskeisyys	Lapsilähtöisyys
Aikuisen rooli oppimisen ohjaaja	Aikuinen oppimisen tukija, niin sanottu tutkijakollega
Lapsen rooli on olla ohjauksen alainen subjekti, mutta kuitenkin hänen intressinsä ovat etusijalla	Lapsi on toiminnan subjekti. Tekee päätöksiä ja osallistuu toimintaan
Aikuisen ja lapsen kiinnostuksen kohteet toimivat yhdessä	Lapsen kiinnostuksen kohteet määrittelevät toimintaa
Aikuinen määrittelee paljon lapsen elämänpiiristä	Lapsen sosiaalisuus ja sosiaaliset suhteet korostuvat

Kuva 1.

4 LAPSI JA KOULU

Kun lapsi tulee kouluikäiseksi, lait tulevat hänen elämäänsä ja lapsesta tulee oppivelvollinen (Arajärvi 1999, 65). Oppivelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että Suomessa vakituisesti asuvilla lapsilla on velvollisuus hankkia perusopetuksen oppimäärä, joka on määritelty perusopetuslaissa. Yleensä oppivelvollisuus astuu voimaan, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta ja loppuu kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai jos perusopetuksen aloittamisesta on kulunut 10 vuotta. (Opetushallitus 2012.)

4.1 Koulukypsyys

Nykypäivän kansainvälinen kilpailu oppimistulosten vertailussa on aiheuttanut puhetta oppivelvollisuusiän alentamisesta Suomessa. Esiopetuksen yhteydessä on ajateltu, että jos oppimisen aloittaa varhaisemmin, olisivat tuloksetkin parempia. (Jantunen 2007, 52.)

Lapsen jokaisella kehitysvaiheella on oma, tärkeä tehtävänsä ja yhtenä kehitysvaiheena on kehittyminen koulukypsäksi. Kehittyminen on kuitenkin hyvin yksilöllistä, mutta yleisesti voidaan ajatella, että liian varhainen opettaminen saattaa tehdä vain hallaa lapsen oppimiselle, koska luontainen kiinnostus tiettyihin asioihin herää vasta myöhemmässä vaiheessa. On todettu, että keskimääräisesti kouluvalmiita ovat 6-8 –vuotiaat lapset, joissa voidaan havaita fyysinen, emotionaalinen sekä tiedollisen näkökulman kehittyminen. Aikaisempi koulun aloitus saattaa häiritä lapsen luontaista kasvusuunnitelmaa, jolloin jokin aiempi kehitysvaihe voi jäädä kesken ja näin ollen aiheuttaa ongelmia taas tulevassa oppimistyössä. (Jantunen 2007, 52-53.)

Pelkkä älykkyys ei siis voi taata sitä, että lapsi on koulukypsä, vaan siihen vaikuttaa koko persoonan kasvu. Yhtenä tärkeänä piirteenä on pidetty sosiaalista kasvua eli sitä, että lapsi on oppinut toimimaan ryhmässä sekä uskoo pärjäävänsä kouluelämässä irtautuneena kotoa. Tähän kasvattaa esimerkiksi esikouluopetus tai lapsen sisarukset kotona. Ryhmässä tulee antaa tilaa muiden mielipiteille, mutta täytyy silti osata pitää kiinni myös omista näkökulmista. (Arajärvi 1992, 15-19.)

Koulukypsä lapsi ymmärtää syy-seuraussuhteen siinä missä pieni lapsi toimii mielihyvä-mielipaha –toiminnan mukaan. Myös ajantaju on kehittynyt sekä motoriset taidot, jotka voidaan jakaa hienomotorisiin sekä karkeamotorisiin taitoihin. Hienomotorinen taito on esimerkiksi kynän pysyminen kädessä, kun taas karkeamotorisiin taitoihin voidaan laskea juokseminen tai muu vartalon kokonaisvaltainen toimiminen. (Arajärvi 1992, 16-17.)

Mikäli koetaan, että lapsi ei ole seitsemänteen ikävuoteen mennessä valmis menemään kouluun, voidaan koulun aloitusta lykätä yhdellä vuodella. Yleensä riittää pelkkä keskustelu esikoulun opettajan kanssa sekä vanhempien anomus koulun aloituksen lykkäämisestä, mutta joskus voidaan tarvita lisäksi psykologisia tutkimuksia. Myös kouluissa on mahdollista saada erityisopetusta, jos koetaan, että lapsi sitä tarvitsee. Oli kyse sitten koulun aloittamisen lykkäämisestä tai erityisluokassa opiskelusta, niin on tärkeää, että lapselle selvitetään, että näin toimitaan vain häntä auttaakseen. Kun erityiset tarpeet havaitaan ajoissa ja niihin puututaan, vältetään lapsen toistuvilta epäonnistumisilta sekä mahdollisen opiskelumotivaation menetykseltä. (Arajärvi 1992, 18-19.)

Raumalla lapsen huoltajan tulee hakea kirjallisesti kasvatus- ja opetusvirastolta koulun aloituksen lykkäystä tai oppivelvollisuudesta vapauttamista. Kirjallinen hakemus tulee tehdä myös, jos koetaan, että lapsi on valmis aloittamaan koulun vuotta aiemmin. Näille lapsille järjestetään koulukypsyyskokeet, jotta nähdään ovatko he valmiita aloittamaan koulun tavallista aiemmin. (Rauman kaupungin www-sivut 2013.)

4.2 Koulun aloittaminen

Lapsilla koulun aloittamiseen voi joskus liittyä hankaluuksia. Yhtenä ongelmana on pidetty lasten kokemaa eroahdistusta, joka voi tuoda mukanaan jännittämistä kouluun lähtiessä. Päiväkodissa olleet lapset ovat saaneet jo etukäteen harjoitella vanhemmista eroamista päivän ajaksi, mutta koulurakennus on aina uusi paikka, jossa on uudet ihmiset. Jos lapsi on ylihuolehdittu, eikä usko pärjäävänsä yksin koulussa, voi eroahdistus aiheuttaa sitä, että lapsi ei pysty jäämään kouluun. Toisaalta ongelmana nähdään myös se, että jos vanhemmat eivät välitä lapsen koulunkäynnistä, niin lapsi

itsekin kokee opiskelun turhaksi. Näiden pulmien ratkomisessa auttaa se, että lapsen kanssa keskustellaan ja opettaja tukee lasta itsenäistymisessä liittyvissä ongelmissa. Myös vanhemman rooli on tärkeä – vaikka tuntuu pahalta jättää itkevä lapsi kouluun, niin yleensä vanhemman poissaolo auttaa kuitenkin lasta sopeutumaan luokkatilaan helpommin. (Arajärvi 1999, 66-67.)

Lapsi voi kokea eräänlaista koulupelkoa, jolloin kouluun lähteminen tuottaa suuria ongelmia. Hän saattaa kokea fyysisiä oireita, kuten pahoinvointia, vatsakipuja, päänsärkyä sekä ripulia. Useasti oireet helpottavat, kun lapsi saa luvan jäädä kotiin kouluun menemisen sijaan, mutta yleensä oireet uusivat taas seuraavana aamuna, kun on kouluunlähdön aika. Syitä näille oireille voi olla useampia, mutta yleisimmin syynä ovat esimerkiksi muuttaminen uudelle paikkakunnalle, koulun aloittaminen tai eroahdistus vanhemmista. Lapsi saattaa myös pelätä, että vanhemmille tapahtuu jotain kamalaa koulupäivän aikana, hän ei pärjää koulussa tai hän pelkää jotain tiettyä ihmistä, joka on koulussa. Nämä ovat lapselle hyvin stressaavia tilanteita, jotka saattavat johtaa siihen, että lapsi yksinkertaisesti kieltäytyy menemästä kouluun. (Anxiety and Depression Association of America, ADAA 2013.)

Koulupelkoa esiintyy useimmiten 5-6 – ja 10-11 –vuotiailla lapsilla. Noin 2-5 prosenttia koulussa käyvistä lapsista kokee jonkin tason koulupelkoa. Useasti pelkoja voi esiintyä myös lapsilla, jotka ovat siirtymävaiheessa, eli esimerkiksi siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle tai ala-asteelta ylä-asteelle. Yleensä näillä lapsilla älykkyys on keskitasoa, mutta jos lapsi jättää pelkojen takia käymättä koulua, voi koulutus ja sosiaaliset suhteet kärsiä paljonkin. (Anxiety and Depression Association of America, ADAA 2013.)

Mikäli vanhempi antaa lapselle luvan poissaoloihin toistuvasti, peloista eroon pääseminen hankaloituu. Lapsi tulisi sopeuttaa koulunkäyntiin asteittain, jolloin lapsi ymmärtää, että koulussa ei ole mitään pelättävää. Vanhemman tulisi myös keskustella lapsen kanssa asiasta ja korostaa positiivisia asioita koulussa, kuten ystävien näkemistä sekä lempi oppiaineen opiskelua. Lapselle olisi hyvä hankkia myös harrastus, joka tukee lapsen itsetuntoa ja rentouttaa ajatuksia. Mikäli vanhemman omat auttamiskeinot eivät riitä lapsen pelkojen poistamisessa, voidaan lisätukea hakea esi-

merkiksi koulukuraattorilta tai terapiasta. (Anxiety and Depression Association of America, ADAA 2013.)

4.3 Alkuopetus

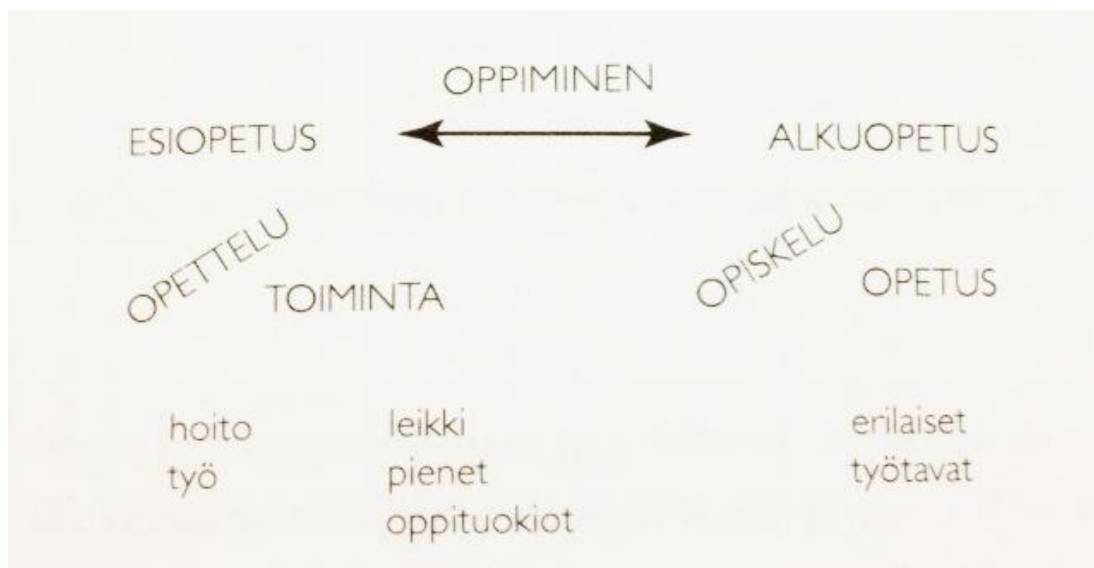
Suomessa alkuopetuksen pedagogiikan isänä on pidetty Aukusti Saloa, joka julkaisi vuonna 1935 Alakansakoulun opetussuunnitelman. Opetussuunnitelmassa oli käytetty lapsikeskeisten pedagogien ajatuksia, joista hän kokosi oman yhtenäisen kasvatusnäkömyksensä. Sen avulla pyrittiin luomaan ehjiä kokonaisuuksia opetukseen sekä irtauduttiin perinteisestä oppiainejaosta. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 14-15.)

Alkuopetus käsittää peruskoulun 1-2 luokkien opetuksen. Sen tulisi olla kytköksissä ennen koulua käytävään esiopetukseen sekä myöhemmin käytävään perusopetukseen. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 30.) Alkuopetuksen tarkoituksena on valmistaa lasta koululaiseksi ja oppivaksi ihmiseksi. Päällimmäisinä tavoitteina ovat luku- ja kirjoitustaidon oppiminen sekä oppilaan oppimis- ja työskentelytaitojen kehittäminen. Yhtenä tärkeänä välineenä myöhemmän oppimisen pohjalle on myös riittävä matemaattisen valmiuden rakentaminen. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 166.)

Esi- ja alkuopetus nähdään eräänlaisena jatkumona, koska koululaiseksi kasvaminen katsotaan alkavan jo esiopetuksessa. Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa on tavoitteet, jotka antavat hyvän pohjan koulukohtaisten opetussuunnitelmien luomiselle. Yksi tärkein opetussuunnitelman tavoite on rakentaa perusopetuksen jatkumo, joka on hyvässä linjassa esiopetuksen kanssa. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 168.) Yhtenä haasteena esi- ja alkuopetuksen jatkumon luomisessa on se, että lapset kiinnostuvat eri asioista hieman eri tahtiin. Ei ole epänormaalia, että lapsi oppii lukemaan jo esiopetusiässä, mutta se ei silti poista lukemisen opettelua alkuopetuksen opetussuunnitelmassa. Kun toinen lapsi saattaa olla kiinnostunut kognitiivisten taitojen opettelusta, voi toista taas enemmän kiinnostaa sosiaalisten taitojen oppiminen. Esiopetus on kuitenkin vielä tänä päivänä lapselle vapaaehtoista, jolloin

siihen ei voida asettaa samanlaisia tavoitteita kuin alkuopetukselle, joka on taas osa lapsen oppivelvollisuutta. Ratkaisuna tähän voi esimerkiksi olla se, että tulevaisuudessa esi- ja alkuopetus jakaisivat oppimistehtäviä tasaisemmin keskenään, jolloin se antaisi lapselle mahdollisuuden keskittyä oppimiseen oman persoonallisuutensa puitteissa. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 176.)

Esiopetuksessa lapsi voi oppia ilman tietoista oppimista, jolloin tekeminen on kytköksissä esimerkiksi leikkimiseen. Erilaiset asenteet, taidot ja tiedot tulevat käytäntöön yleensä toiminnan kautta. Alkuopetuksessa oppiminen taas tapahtuu opiskelun kautta, jolloin oppimistapahtuma on tietoista toimintaa. Kuvassa 3 ilmenee esi- ja alkuopetuksen toimintatavat, jotka pohjautuvat lapsen ikäkausittaiseen tapaan oppia. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 184.)

Kuva 3. Oppimisen painopiste esi- ja alkuopetuksessa. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2001, 184.)

4.4 Koulunkäynti osana lapsen arkea

Kun todetaan, että lapsi on koulukypsä, tulisi hänen selviytyä myös muista arkisista askareista. Kouluikäisen tulisi esimerkiksi itse pitää huoli reppunsa sisällöstä, syödä aamupala sekä huolehtia läksyjen tekemisestä. Tietysti vanhempien rooli on myös tärkeä näiden asioiden hoitamisessa, mutta tekemisen tulisi lähteä lapsesta itsestään. Tämä kertoo lapsen itsenäistymisestä ja kuuluu normaaliin kehitykseen, kun lapselle annetaan pienikin määrä vastuuta esimerkiksi juuri läksyjensä huolehtimisesta. Tällaiset pienet tehtävät myös rytmittävät lapsen päivän omalla tavallaan ja niistä tulee

arjen rutiineja. Kun lapsi itse kokee, että hän selviytyy ja pystyy toimimaan itsenäisesti, kasvattaa se hänen itseluottamustaan. Vaikka onnistumisen kokemuksesta ei heti tulisikaan, niin on tärkeää, että vanhemmat kannustavat ja antavat yrittää uudelleen, eivätkä heti tee lapsen puolesta asioita. (Arajärvi 1988, 32-34.)

Siinä missä lapsi menee kouluun oppimaan lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen taitoja, kehittyy hänellä myös sosiaaliset taidot. Koulussa kaikki on aluksi uutta, mutta yhtenä uutena asiana ovat täysin uudet luokkakaverit sekä uusi auktoriteetti lapsen elämässä eli opettaja. Kun koulusta saadaan kavereita, muodostuu pieniä ryhmiä mihin lapsi kokee kuuluvansa joukkoon ja hänet hyväksytään siihen juuri sellaisenaan. Yleensä kouluikäisten lasten ystäväpiirissä sukupuolierot ovat selkeät ja kaverit ovat samaa sukupuolta. Ystävien merkitys kasvaa lapsen elämässä ja joskus oman kaveripiirin mielipide voi tuntua oikeammalta kuin esimerkiksi omien vanhempien. Ryhmässä pyritään olemaan samanlaisia kuin muut ja osaamaan samoja taitoja kuin paras kaveri osaa. Kun ystävyys-suhteista tulee lapselle iso osa elämää, hän oppii myös empatiakykyjä; ystävän ilo on ilo myös itselle ja surut murehditaan yhdessä. (Arajärvi 1988, 32-34.)

Koulunkäynnillä on siis merkittävä osa lapsen itseluottamuksen kasvussa. Jo kaveriporukkaan hyväksyminen on suuri asia lapselle, mutta myös oppimisen riemu nostaa itsetuntoa. Uudet fyysiset taidot, kuten pyöräily, uinti ja hiihtäminen ovat tärkeitä, mutta myös oppiaineissa tapahtuu tietty oivaltaminen. Kun lapsi huomaa, että hän ymmärtää jonkin uuden asian, hän on itsevarmempi asiasta. (Arajärvi 1988, 32-34.)

Lapsen hyvä itsetunto on tärkeä tekijä kouluun sopeutumisessa. Koulun alussa lapsella on jo seitsemän vuoden historia takanaan ja hän on ehtinyt muodostamaan itselleen jonkinlaisen identiteetin. Itsetunto ei välttämättä ole korkeimmillaan, mutta sen kasvattamisessa ja tukemisessa tärkeät roolit ovat luokkakavereilla, opettajalla sekä tietysti vanhemmilla. (Parvela & Sinkkonen 2011, 89-90.)

Hyvän itsetunnon perusta lähtee lapsen kotoa. Jo pelkkä koskettaminen, esimerkiksi halauksen, merkitys on suuri, sillä se antaa lapselle kokemuksen siitä, että hän on hyvä omana itsenään sekä tuntee olonsa rakastetuksi. Ekaluokkalaisten lapset itsetunnon vahvistamiseen ei tarvita siis välttämättä pitkiä keskusteluja, vaan tunteiden pur-

kamiseen riittää useimmiten vain vanhemman syli. (Parvela & Sinkkonen 2011, 90-92.)

Aina ei tietysti kaikki voi mennä suunnitelmien mukaan ja myös koulumaailmassa lapsi kohtaa pettymyksiä ja epäonnistumisia. Se, miten lapsi kestää nämä elämän ”kohtalot” riippuu aika pitkälle siitä, minkälainen lapsen psyykkisen kasvun pohja on. Terve somaattinen ja psyykinen kasvu luovat hyvät puitteet lapsen tulevalle kehitymiselle. (Arajärvi 1988, 32-34.) Kun lapselle on kehittynyt myönteinen minäkuvasta itsestään, hän kokee selviytyvänsä uusista haasteista, jotka koulumaailma hänelle asettaa. Mikäli lapsi epäonnistuu luomaan itselleen myönteisen minäkuvan, saattaa hänelle syntyä huonommuuden sekä alemmuuden tunteita, jotka taas ovat uhka älyllisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta. Myönteisen minäkuvan kautta lapsi pystyy olemaan tavoitteellinen ja toiveikas oman oppimisensa suhteen kun taas kielteinen käsitys itsestä voi tehdä lapsesta vetäytyvän sekä altistaa tunne-elämän ongelmille tai käyttäytymishäiriöille. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 71.)

Häpeän tunne saattaa aiheuttaa lapsessa jännittämistä erilaisissa tilanteissa, kuten esiintymisessä luokan edessä. Jos lapsi on kokenut esimerkiksi koulussa tai päiväkodissa tilanteen, jossa hänelle on naurettu tai hän on epäonnistunut yleisön edessä, voi itsetunto laskea paljonkin. Epäonnistumisissa on aina helpoin syyttää vain itseään. (Parvela & Sinkkonen 2011, 101.) Noloistumistilanteissa ei saisi lapsen antaa vajota liian syvälle häpeän tunteeseen. Ikävät muistot luovat epävarmuutta ja jännittämistä erilaisissa tilanteissa, joita lapsi tulee kohtaamaan kouluvuosien aikana. Joskus lapset, jotka ovat kokeneet vahvan häpeän tunteen, siirtävät pelkonsa luokkakavereihin nolaamalla ja nöyryyttämällä heitä. Tällä tavoin he pyrkivät käsittelemään omia ongelmiaan ja tuntevat itsensä kaikkivoipaiseksi. (Parvela & Sinkkonen 2011, 105.)

5 SADUTUS

Sadutus on Suomessa kehitetty työmenetelmä, joka pyrkii vuorovaikutuksen avulla rohkaisemaan lasta kertomaan omia ajatuksiaan ja mietteitään ilman pelkoa siitä, että ajatuksia arvioitaisiin tai tulkittaisiin. Sen avulla on myös helppo ottaa lapset ja nuo-

ret mukaan toimintaan sellaisella tavalla, joka on heille luontainen tapa osallistua. (Karlsson 2005, 10-11.) Alun perin työmenetelmän on ottanut käyttöön psykologi Monika Riihelä 1980 –luvulla terapiavälineeksi lapsen itsetunnon kohottamiseksi. Vuonna 1995 aloitettiin Stakesin Satukeikka –hanke, jonka myötä menetelmää alettiin käyttää laajemmin ja sadutus vakiintui työmenetelmän nimeksi. (Lastenkirjasto-kurssi www-sivut, 2013.) Satukeikka –hankkeessa sadutettiin lapsia ympäri Suomen ja koottiin noin 5000 sadun kokoelma. Myöhemmin hanke levittäytyi myös muihin Pohjoismaihin ja satuja on koottu myös eri kielillä. Sadutuksessa on narratiivinen tutkintaote, mutta se on myös dokumentoinnin, työn suunnittelun, kirjoittamisen, kuuntelemisen ja lukemisen väline. Vahvana toiminnan edellytyksenä on, että aikuinen irtaantuu kaikista tulkinnoista ja tuotosten arvioinneista, jotta sadutuksen tulokseksi voi olla syventynyt kohtaaminen lapsen ja aikuisen välillä. (Lapset kertovat – hankkeen www-sivut, 2013)

Sadutuksessa aikuisen rooli on saduttaja, joka kirjaa sadun, jonka kertoja, eli sadutettava, kertoo. Sadutettavalle sanotaan:

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2005, 10-11.)

Aluksi on tarkoitus juuri kehottaa lasta kertomaan satu, eikä esittää kysymyksiä. Tämä antaa lapselle rohkaisun siitä, että hänen omat mielipiteensä ja näkökulmansa ovat tervetulleita, eikä kysymyksillä yritetä ohjata vastauksia tiettyyn suuntaan. (Karlsson 2005, 45.) Näin ollen sadutus ei ole vain aikuisen teettämä tehtävä lapselle, vaan se pyrkii luomaan vastavuoroisen tapahtuman sadutettavan sekä saduttajan välille (Karlsson 2005, 13).

Sadun kertoja saa itse päättää, kuinka pitkä kertomus on. Se voi olla monta sivua pitkä tai vaikka vain yksi lause – tärkeää on, että hän saa itse päättää mitä tahtoo kertoa ja mitä jättää kertomatta. Koska sadutukseen ei liity arviointia, saa kertoja aidosti kertoa kokemuksiaan ja näkökulmiaan valitsemistaan aiheista. (Karlsson 2006.)

Jos kertoja tahtoo, voidaan satu jakaa myös muille, mikäli sadutus tapahtuu esimerkiksi päiväkodissa. Sadun ääneen lukeminen voi luoda kertojassa ylpeyden tunnetta

ja hänelle on tärkeää, kuinka muut kuuntelevat tarkkaan hänen kertomaan satuaan. Satuhetket saattavat myös luoda yhteisöllisyyttä ilon ja huumorin avulla. Joskus sadusta voi löytyä sellaisia huumorin elementtejä, jotka eivät välttämättä tavoita aikuisia, mutta luovat lasten keskuudessa suurta iloa. (Karlsson 2005, 55.) Kertojalla itsellään on kuitenkin aina tekijänoikeus kertomaansa satuun, jolloin hän saa itse päättää satujensa käyttötarkoituksen. (Karlsson 2005, 12).

5.1 Sadutus lapsen puheenvuorona

Suomen perustuslaissa sanotaan, että ”lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.” (731/1999). Silti nykypäivänäkin lapset ja nuoret kokevat, että heitä ei kuunnella tarpeeksi eikä heidän mielipiteitään oteta huomioon (Karlsson 2003, 9).

Lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuus on tärkeää myös oppimisen kannalta. Vaikuttaminen työn sisältöön tai työpaikkaviihtyvyyteen on aikuisten elämässä tärkeää, joten tulisi ottaa huomioon, että lastenkin osallisuus liittyen kyseisiin asioihin lisäävät oppimismotivaatiota. Osallistuminen luo myös vastavuoroisuutta ja uudet näkökulmat saattavat luoda taas uusia ideoita. (Karlsson 2006.)

Ihmiselle on syntyjään luonnollista kertoa tarinoita. Kertomiseen lapsi saa myös helposti otettua mukaan erilaisia leikkiin liittyviä elementtejä. Vapaa tarinoiden kertominen poistaa myös erilaiset haastattelemiseen liittyvät ongelmat, joita voidaan kohdata kun pyritään saamaan tietoa lapsilta. Yhtenä ongelmana voidaan pitää tietynlaisia kyselyperinnettä, joka johtaa kuulusteluun ja sellaisten kysymysten esittämiseen, joihin aikuinen tietää jo vastauksen. Kysymysten esittäjällä on näin myös mahdollisuus johdatella keskustelua ja lapsen vastauksia tiettyyn suuntaan.

Ongelmaksi voi muodostua myös kulttuurierot lasten ja aikuisten välillä. Lapsille haastattelu ei ole luonnollinen tapa keskustella, koska siitä puuttuu leikinomaisuus. Tämän vuoksi vastauksetkin jäävät yleensä lyhyiksi – vain muutaman sanan mittaisiksi. (Karlsson 2006.)

Useasti lapset myös haluavat vastata erilaisiin kysymyksiin aikuisten haluamalla tavalla, jolloin asian pohtiminen saattaa jäädä toissijaiseksi. Näin he pyrkivät vastaamaan tiettyihin odotuksiin sekä osallistumaan keskusteluun. (Karlsson 2005, 35.)

Sadutus mahdollistaa lapsen ajatusten jakamisen aikuiselle. Prosessin aikana lapsesta tulee kertoja ja aikuisesta kirjaaja. Kirjaaja on aidosti kiinnostunut kuulemaan kertojan mietteitä ja kertoja itse saa päättää sadulleen aiheen ja kerrontatavan. (Karlsson & Riihelä 2006.)

5.2 Sadutuksen monet muodot

Sadutus antaa myös työvälaineet muuhunkin toimintaan, kuin perinteiseen ”sinä kerrot, ja minä kirjaan” –tyyliin. Erilaiset toimintaympäristöt tukevat luovuutta ja kannustavat lapsia toimintaan eri tavalla kuin vaikka päiväkotitai kouluympäristö. Sadutusta on muokattu sopivaksi esimerkiksi tanssisadutukseen sekä sävel- ja draamasadutukseen, jolloin tarinan kerrontaa yhdistetään liikettä tai yhteisöllisyyttä. Lapin kansallispuistossa on kokeiltu myös luontosadutusta. Siinä lapset ovat saaneet tunturivaelluksen aikana etsiä oman paikkansa, ”sadutuskolon”, jossa he ovat yksin tai ryhmässä kertoneet satuja. (Karlsson 2005, 191-192.)

Sadutusta on hyödynnetty myös ihan pienten lasten kanssa työskennellessä. Pienet lapset tahtovat yleensä lähteä mukaan toimintaan, kun huomaavat vanhempien lasten tekevän jotakin tiettyä. Jos isompia lapsia ei ole lähettyvillä, on myös mahdollista kirjata lapsen leikki ylös. Tämä toimii tiettynä innostuksena muillekin ympärillä leikkiville lapsille, jolloin hekin saattavat tahtoa, että leikit kirjataan ylös. Sadutusta tai tarinoiden kertomista ei siis tarvitse erikseen lapsille opettaa, koska kertominen on ihmiselle synnynnäinen tapa kertoa ja ilmaista asioita. (Karlsson 2005, 145-147.)

Siinä missä sadutus toimii pienten lasten kanssa, ovat myös nuoret ottaneet sen melko positiivisesti vastaan. Tällöin kuitenkin ohjeistuksessa voi korvata sanan satu esimerkiksi kertomuksella tai tarinalla, jotta sanamuoto ei kahlitsisi sadutusta liikaa. Satujen kerrontaa on hyödynnetty myös kouluissa – kun muokataan satua esimerkiksi kirjakieliseksi, ei kielioppikaan tunnu enää tylsältä opiskelulta. Sen on huomattu tuovan hyötyä myös luokkatoverien tuntemisessa, kun satujen avulla on mahdollisesti päästy pintaa syvemmälle, jolloin jotkin ennakkoluulot ja –käsitykset saattavat jostakin ihmisestä muuttua aivan täysin. Vaikka nuorten sadutus on opettavaista niin nuorille kuin saduttajallekin, niin koulupäivien aikana sadutushetket tarjoavat mo-

lemmille osapuolille myös mahdollisuuden hengähtää työn keskellä. (Karlsson 2005, 148-149.) Vaikka sadutusta käytetään paljon lasten ja nuorten kanssa, voidaan sitä kuitenkin hyödyntää myös aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä vanhusten kanssa keskusteltaessa. Näin voidaan esimerkiksi jakaa muistoja tai ideoita työelämään liittyen. (Karlsson 2006.)

Pienten lasten voi olla hankalaa tuoda sanoiksi omia pelkojaan, varsinkin jos niistä aikuiset kyselevät. Kyseleminen saattaa tuottaa lapselta vain vastauksia, joita luulee aikuisen pitävän tärkeänä ja mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä vaikeampaa on saada häneltä vastauksia kyselemällä. Saduissa yhdistellään lapsen kokemuksia ja nähtyjä asioita sekä omia ja muiden ajatuksia. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 481-482.)

*”Lippu nousee korkealle
villipedot pakenee
ihmiset syyttä suotta riitelee
eikä ne huomaa
kun villieläimet pakenee”*

Juuso 4,5 vuotta

(Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 481.)

Sadutus voidaan karkeasti jakaa perussadutukseen sekä aihesadutukseen. Aihesadutus poikkeaa perussadutuksesta sillä tavoin, että sadutus liittyy johonkin tiettyyn aihepiiriin, jonka lapsi on itse saanut valita. (Karlsson 2005, 47.) Joissain tapauksissa voi saduttajakin antaa aiheen, jos tiedetään mihin toiminnalla pyritään ja miten saavutetaan tietyt tavoitteet. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin tärkeää, että saduttaja ei aseta lapselle valmista tehtävää. Sadutuksen tarkoituksena on kuitenkin antaa lapselle vapaat kädet kertomisessa ja joskus aiheen rajaaminen voi vaikeuttaa sadutuksen etenemistä. Aikuisen tulisi siis muistaa, että sadutus on lasten kanssa tekemistä, eikä lapsille valmiin tehtävän antamista. (Karlsson 2005, 126-127.)

5.3 Satujen merkitys lapselle

Piagetin mukaan oppiminen on aktiivinen tapahtuma, jolloin uudet taidot ja kyvyt rakentuvat aiemmin hankittujen kykyjen luomalle pohjalle. Oppiminen ei siis ole mekaanista tai kasautuvaa vaan hyvän pohjan luominen on välttämätöntä. Nykypäivänä korostetaan enemmän sitä, kuinka lapsi oppii paremmin käytännön töiden kautta, kuin opettajan pitämässä opetustuokiassa. Tekemisellä on oma merkityksensä ja oppimisen pohjana olisi hyvä pitää lapsen elämää, toimintaa ja aistimuksia. Näihin perusteisiin pohjautuen, lapsen tulisi antaa vapaasti kehittää omia ajatuksiaan ja leikkejään välttäen mekaanista opetusta. (Jantunen 2007, 34-35.)

Lapsi oppii siis enimmäkseen jäljittelemällä erilaista toimintaa ja kaikki mitä ympärillä tapahtuu, voidaan pitää oppimisena. Lapsen oma sadunomainen ajattelu tuottaa tietoa maailmasta. Voidaan esimerkiksi ajatella, että auringon on tiedettävä oma nimensä, koska muuten se voisi paistaa. Ihmiset ovat keksineet auringolle nimen, koska se on niin kirkas. Tällainen ajattelutapa on tärkeää lapsen kehityksen kannalta, kun siinä ilmenee tietynlainen syy-seuraus –ajattelu. Tämän ajattelutavan kypsyminen mahdollistaa sen, että lapsi on valmis ajattelemaan muita loogisempia asioita. Sadunomainen ajatusmaailma voi joskus hämmentää aikuisia, mutta ihmisillä, jotka tarvitsevat luovuutta työssään, kuten taiteilijat, tarvitsevat samankaltaista sadunomaista ajattelutapaa luonnontieteellisen havainnoinnin rinnalle. (Jantunen 2007, 38-39.)

Satujen kautta lapsi pystyy käsittelemään asioita, joista ei välttämättä puhuta ääneen. Tunnetuimmissa saduissa puhutaan esimerkiksi hylätyksi tulemisesta, sisaruskateudesta, pettymyksistä ja pienuuden tunteesta. Ne sadut, joissa ei käsitellä opetuksia suoraan, saattavat tosiasiaassa opettaa enemmän kuin voisi ajatellakaan. Satujen viesti menee tarinan kautta suoraan lapsen tiedostamattomaan ja kuvitteellisten hahmojen kautta on hyvä käsitellä omaan elämään liittyviä asioita. Satuhetket tarvitsevat yleensä mukaansa aikuisen joka lukee sadun ja vaikka lapsi saavuttaisikin lukutaidon, niin näitä aikuisen ja lapsen yhteisiä satuhetkiä tulisi silti ylläpitää. Ne sekä syventävät aikuisen ja lapsen suhdetta, että auttavat lasta käsittelemään niitä tunteita ja kysymyksiä, jotka sadut mahdollisesti herättävät. Lukutaidon avulla lapsi saattaa selvittää

tekstin sisällön, mutta itse satu saattaa jättää pieneen mieleen paljonkin ajatuksia. (Parvela & Sinkkonen 2011, 41-42.)

6 PROJEKTIN ETENEMINEN

Ajatus sadutusprojektista lähti syksyllä 2012, kun opinnäytetyön aiheen valitseminen tuli ajankohtaiseksi. Aloin muistella kouluun menemistä jännittäviä esikoululaisia, joihin olin päässyt tutustumaan jo opintojeni ensimmäisenä vuonna päiväkotiharjoittelussa. Olin myös vuonna 2010 ollessani kouluavustajana törmännyt tapauksiin, jossa lapsi ei vain yksinkertaisesti uskaltanut tulla kouluun, eikä suostunut viettämään pientäkään hetkeä ilman aikuisen läsnäoloa. Näiden kokemusta pohjalta nousi ajatus siitä, että tekisin niin sanotun perehdytyskirjan koulun aloittamisesta. Kirjassa olisi tarkoituksena kuulua lasten ääni, jotta puhe ei jäisi vain aikuisten rohkaisuiksi. Ajattelin, että aidot lasten kokemukset koulumaailmasta saattaisivat ehkä rohkaista myös tulevaisuuden ekaluokkalaisia, jotta päästäisiin ylimääräisestä jännittämisestä ja pelkäämisestä, mitä koulun aloittaminen saattaa joskus lapsessa aiheuttaa. Pieni jännitys on yleensä ihan hyvästä ja paineen alla ihminen toimiikin tehokkaammin, mutta jos pelko ja jännitys ottavat vallan, saattaa ihmisen päivittäiset rutiinit kärsiä kovastikin.

Alusta alkaen oli selvää, että tahtoisin tehdä työni toiminnallisena sekä lasten kanssa yhteistyössä, koska koin, että tästä olisi hyötyä myös tulevaisuudessa työllistymisen kannalta. Suoritan myös opinnoissani lastentarhanopettajan pätevyyttä, joten opinnäytetyön aiheen valitseminen varhaiskasvatuksesta oli myös edellytyksenä. Sadutusta työmenetelmänä olen jo pitkään pitänyt mielenkiintoisena työmenetelmänä sosiaalialan työssä, joten erittäin mielelläni perehdyin myös kyseiseen aiheeseen lisää ja vielä toiminnan kautta.

Sadutusprojekti alkoi konkreettisesti loppusyksyllä 2012, kun otin yhteyttä Rauman Normaalikouluun, jos sieltä löytyisi innokkaita oppilaita tekemään työtä kanssani. Olen jo aiemmin saanut kokea kouluavustajan työssäni, että kyseinen koulu on työympäristönä erittäin vastaanottavainen ja innostunut erilaisista projekteista, joten koulu valikoitui siksi kohteekseni. Muutamien sähköpostien jälkeen sovittiin, että työ

tehtäisiin varsinaisen kouluajan ulkopuolella iltapäiväkerho Leppiksessä, jossa käy koulupäivän jälkeen 1.- ja 2.- luokkalaisia oppilaita. Tarkoitukseni ei siis ollut sotkea päivittäisi aikatauluja projektini takia, vaan tehdä työtä niin, ettei se häiritsisi lasten koulutyötä. Kun sähköpostitse päätimme Leppiksen ohjaajan kanssa palata asiaan keväällä, aloin konkreettisesti suunnittelemaan työni etenemistä.

Ennen kuin olin valmis tekemään sadutusta lasten kanssa, perehdyin aiheeseen. Olimme jonkin verran käyneet läpi kyseistä työmenetelmää koulussa, mutta tämän lisäksi tutustuin esimerkiksi Liisa Karlssonin kirjallisuuteen, jossa käsitellään sadutusta melko laajasti.

Niin sanotun tutkimusjoukon rajaaminen oli pieni työtä hankaloittava tekijä. 1. – luokkien opettajat olivat sitä mieltä, että heillä oli satuja käsitelty opetussuunnitelmassa tarpeeksi kevään aikana, joten projekti voisi olla liikaa lapsille. Alun perin tarkoitukseni oli kuitenkin pääpiirteittäin keskittyä juuri niihin lapsiin, jotka olivat koulun vasta aloittaneet. Onnekseni iltapäiväkerhossa käy myös pieni joukko 2. – luokkalaisia lapsia, jotka mielellään lähtivät projektiin mukaan.

Toiminnalliset osuudet Rauman Normaalikoulussa aloitin keväällä 2013 ja tavoitteenani oli saada kesän aikana satukirja koottua ja vietyä syksyllä 2013 esikoulu Taitakattiin lapsille luettavaksi. Ennen sadutushetkiä kävin kuitenkin Leppiksessä jakamassa 2. –luokkalaisille oppilaille lupalapun (LIITE 1), jotta saisin lasten vanhemmilta suostumuksen tehdä projektia heidän lastensa kanssa, sekä käyttää satuja pohjana satukirjalle. Suostumuskirjeessä tein selväksi, että ketään lasta ei tutkita yksilönä, vaan tarkoitukseni oli löytää yleistettävissä olevia seikkoja lasten ajatuksista kouluun liittyen. Annoin lupalapun iltapäiväkerhon ohjaajalle, joka toimitti ne edelleen lasten vanhemmille. Laput laitettiin jakoon noin kaksi viikkoa ennen palautuspäivää.

Loppujen lopuksi suostumuksen lähetin siis vain niille yhdeksälle lapselle, jotka kävivät Leppiksessä. Ensin ajattelin, että lähes kymmenen lapsen joukko teettäisi aika paljon jo työtä tähän projektiin, mutta koin pienen pettymyksen, kun lupalappuja tulikin takaisin vain viisi. Näistä viidestä lapsesta ainoastaan neljä suostui saduttamaan. Satujen puolesta sain kyllä materiaalia näiltä neljältäkin lapselta melko hyvin, mutta

kuvasaalisatukirjaa varten jäi melko laihaksi. Näin ollen päätimme Leppiksen ohjaajan kanssa, että myös 1. luokkalaiset saisivat osallistua piirtämiseen.

Hankin itse materiaalit työn toteuttamiseen; valkoista piirustuspaperia sekä puuvärikyynät piirtämistä varten ja kannettava tietokone satujen kirjaamista varten. Halutesaan lapset saivat käyttää myös iltapäiväkerhon materiaaleja, kuten vahaliituja piirtämiseen. En halunnut piirtämisen ottavan liian isoa osaa projektissa, joten annoin kuvien toteutuksessa lapselle melko vapaat kädet.

6.1 Sadutus ja piirittäminen

Sadutuskertoja oli yhteensä neljä ja aina yhdellä kerralla sadutin yhtä lasta. Samalla kerralla lapsi sai piirtää myös kuvan liittyen omaan satuunsa tai koulunkäyntiin yleensä.

Lapset olivat itselleni entuudestaan tuntemattomia, joten ensimmäisillä kerroilla lapset olivat hieman varautuneita, kun uusi ihminen ilmestyi paikan päälle. Kun alkukertojen jälkeen tuli jo lähes tavaksi, että kävin Leppiksessä noin kerran viikossa, ottivat lapset minut ihan eri tavalla vastaan ja erityisesti ne lapset, jotka olivat jo saduttaneet, kannustivat muitakin lapsia osallistumaan toimintaan.

Sadutushetki alkoi aina sillä, että kerroin lapselle mitä teen ja miksi. Tarkoituksena oli siis tehdä satukirja ja kerroin, että tulisin käyttämään heidän tekemiä kuvia kirjassa, mutta sadut jäävät ainoastaan omaan käyttööni. Tämän jälkeen kerroin, että satu saa olla millainen tahansa, mutta jollain tavalla se saisi liittyä kouluun, jotta saisin yleisimmät asiat poimittua saduista satukirjaa varten. Joillekin tämä tietty rajaaminen tuotti hankaluuksia, mutta joidenkin kohdalla taas juttua olisi riittänyt sivukaupalla. Jokaisen sadutushetken jälkeen kirjoitin muistiinpanot, miten toiminta lapsen kanssa oli sujunut.

Koska satuja tuli kaiken kaikkiaan vain neljä oli haastavaa poimia niistä kohtia, jotka olisivat olleet yleistettäviä seikkoja koulumaailmasta. Onneksi piirretyt kuvat tulivat

tässä mukaan, joten oli helppo yhdistää kuvissa ja saduissa ilmenneitä yksityiskohtia. Kuvassa 2 on asioita, jotka nousivat esille kuvissa ja saduissa yleisimmin.

Saduissa ilmenneet yksityiskohdat	Kuvissa ilmenneet yksityiskohdat
Kaverit	Kaverit
Lemmikit	Koulukyyti
Äiti, isä ja sisarukset	Opettaja
Avun pyytäminen ja avun saaminen	Koulutarvikkeet
Välitunnit	Välitunnit ja koulun piha
Koulutunnit ja läksyt	Luonto

Kuva 2.

Kuvista ja saduista löytyi siis melko vähän yhteisiä asioita; eniten painotettiin erilais-
ten ihmisten merkitystä (kuten opettajan, vanhempien, sisarusten ja luokkakaverien)
koulunkäynnissä ja arjessa. Lapsien saduissa toistui melko usein ”me” –sana, joka
kertoo yhteisöllisyydestä. Toisena yleistettävänä seikkana oli välitunnit, jonka kautta
taas heijastui luokkakaverien merkitys.

*”Mun isovelji tuo mut mopoautolla. Sitten me aina ku mun kaveri on joskus mua ai-
kasemmin koululla ja sit mä odotan sitä tai menen sitä vastaan. -- Me ain joskus väl-
käl pelataa jalkapalloo niinko me juostaa koko aja välkäl ja joskus vaklataa toisii ja
sit sillai.”*

Poika, 8 –vuotta.

Kuva 4. Lapset välitunnilla.

Pääosin kuvista ja saduista ilmeni positiivisia seikkoja liittyen koulunkäyntiin. Kuvissa esimerkiksi ihmiset hymyilevät, aurinko paistaa ja värejä on käytetty melko runsaasti, mikä kertoo omasta mielestäni siitä, että koulu nähdään yleensä positiivisena asiana. Saduissakaan ei suoraan tullut ilmi negatiivisia asioita, vaikka yhdessä sadussa sisarusten väliset riidat nousivatkin jonkin verran esille.

”Sitten tapahtui niin, että muut meni äidin mukaan ja seuraavana päivänä kun tarkistettiin niin niillä kahdella oli tehtävät väärin. Se ketä huus isä, sil oli tehtävät oikein. Kaks pikku nallea alko haukkumaan sitä. Ja se kerto äidille ja ne kaks oli ilkeimmät perheessä. Pikku nalle vastusti ja isä ja äiti tuli auttamaan. Nallet joutu päiväunille kahestaan, koska kiltein nalle sai mennä äidin ja isän viereen nukkumaan.”

Tyttö, 8 –vuotta.

Kuva 5. Lasten piirtämiä kuvia.

Kuva 6. Hymyilevä tyttö sekä hänen koiransa.

6.1.1 Sadutuksessa ilmenneitä haasteita

Ensimmäinen haaste projektin etenemisessä oli tutkimusjoukon valitseminen. Oli haastavaa valita, ketä otan projektiin mukaan, kuinka monen vanhemmille lähetän suostumuslaput ja kuinka suuri joukosta tulisi. Alun perin ajattelin 5-10 lapsen ottamista mukaan ja jos olisin saanut kaikki 2. –luokkalaiset osallistumaan niin yhteensä heitä olisi ollut yhdeksän. Koska lappuja tuli takaisin vain viisi ja näistä viidestä neljä suostui osallistumaan, niin meinasin jo aloittaa projektin uudelleen ja lähettää suostumuslaput myös 1. –luokkalaisten vanhemmille. En olisi kuitenkaan tahtonut tehdä sitä, että olisin karsinut lapsia pois joukosta mikäli halukkaita osallistujia olisi ollut esimerkiksi 15. Onnekseni kuitenkin myös 1. –luokkalaiset osallistuivat piirtämiseen, joten materiaali ei jäänyt kovin vähäiseksi.

Kaikki lapset ovat yksilöitä, enkä odottanutkaan, että satuja tulisi kuin liukuhihnalta. Ensimmäisellä kerralla sain sadutettavakseni tytön, joka kertoi tarinaa niin paljon ja niin nopeasti, että oli hankaluuksia kirjata satua ja pysyä perässä. Kun lopuksi vielä luin hänelle sadun uudelleen, hän korjaili muutamaakin kohtaa ja huomautti, miten minulta oli jäänyt sanoja kirjaamatta ylös. Jossain välissä oli pakko pitää hänen kanssaan pientä taukoa, jotta sain kaiken kirjattua.

Kolmen muun lapsen kanssa haastavuutta taas lisäsi se, että satua ei meinannut tulla lainkaan. Osa heistä koki paremmaksi vaihtoehdoksi piirtää ensin, jolloin satu ehkä olisi tullut mieleen paremmin. Kaksi näistä lapsista taas kertoi omasta koulupäivästään, mitä toisaalta en pitänyt yhtään huonona vaihtoehtona. Näitä kahta lasta saduttaessa tarinat usein muotoutuivatkin ”me” –muotoon.

Vaikka en halunnutkaan ohjata lasten sadutusta millään tavalla, ja pyrin antamaan heille aikaa kehitellä satua mielessään, niin jossain välissä oli pakko kuitenkin turvautua pieniin apukysymyksiin tai ehdotuksiin sadun etenemisestä.

Erään haasteen näille tuokiolle teetti myös oma välimatka Porista Raumalle ja välillä tuotti ongelmia yhdistää omat opiskeluaikataulut Leppiksen päivärytmiin. Toisaalta luulen, että enemmän vaikeuksia olisi tullut, jos sadutus olisi toteutettu kouluajalla, jolloin olisi pitänyt huomioida lasten lukujärjestykset. Vaikka Leppiksessäkin on omat päivärytmensä, niin en työlläni sekoittanut heidän ohjelmaansa, vaan lapset olivat melko helposti irroitettavissa meneillään olevasta toiminnasta. Lapset eivät itse tuntuneet pitävän sitä huonona asiana, että heidän ulkoilustaan vähennettiin pieni aika satujen kertomiselle.

Sadutushetket alkoivat useasti niin, että kerroin lapselle omasta projektistani ja saatoimme ennen sadutuksen alkua jutella ensin asioita, jotka eivät projektiin liittyneet. Jollain tavalla välillä hämmästyin siitä, miten avoimia lapset saattavat olla ihan tuntemattomalle henkilölle kun he kertoivat minulle esimerkiksi omasta perhemuodostaan. Pidin tätä jollain tavalla haasteena, koska en odottanut, että tällaisia asioita tulisi ilmi työtä tehdessä. Myös satujen kautta näkyi paljon piirteitä lasten vilpittömästä rehellisyydestä ja häpeilemättömyydestä.

6.2 Satukirjan syntyminen

Ennen kuin aloitin projektin, otin selvää eri mahdollisuuksista, miten voisin kirjan painattaa. Päädyin käyttämään Internetissä toimivaa BoD.fi –sivustoa, joka oli halvin, mutta myös melko helppokäyttöinen. Sain itse sommitella kirjan sivut ja muoka-

ta kuvia niihin kohtiin kuin tahdoin. Yhteensä kolme kirjaa tulivat kustantamaan minulle 48,74€.

Itselläni ei ollut skanneria käytössä, jotta olisin saanut muokattua lasten piirtämät kuvat helposti tietokoneelle. Päädyin siis ottamaan piirretyistä kuvista järjestelmäkameralla valokuvat, jolloin sain siirrettyä kuvat tietokoneelle muokattavaksi. Ongelmaksi kuvien käytössä muodostui se, että osa oli käyttänyt värejä melko hennosti piirtäessään, joten kuviin tuli lisätä melko paljon kontrastia, jotta sain ääriiviivat näkyville.

Kun olin saanut kuvat käsiteltyä, aloin muodostaa satukirjan punaista lankaa kuvien sekä lasten kertomien satujen pohjalta. Itse satu muotoutui melko helposti, mutta sadun ja kuvien yhteensovittaminen tuotti jonkin verran ongelmia. Lopputulokseen olen kuitenkin tyytyväinen, koska mielestäni kirjassa näkyy lasten kädenjälki, mikä oli koko projektissa tärkeintä.

Kirjaa painatin kolme kappaletta, joista yhden postitin esikoulu Taikatakkiin ja yhden taas iltapäiväkerho Leppikseen kiitoksena avusta työn tekemiseen. Yksi kirjoista jää omaan käyttööni. Tätä satukirjaa ei ole tarkoitus teettää tai markkinoida enempää, mutta toivon, että nämä muutamakin painatettu satukirja toisivat tuleville koululaisille sen avun, mitä sen tekemisellä haettiin.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani ehdoton kriteeri oli, että tahtoisin tehdä sen toiminnallisena opinnäytetyönä. Halusin päästä toiminnallani mukaan käytännön työhön ja tehdä jotain konkreettista lasten kanssa yhteistyössä. Sadutus työmenetelmänä on kiehtonut minua jo jonkin aikaa, joten ajattelin, että tämä olisi hyvä tilaisuus yhdistää toiminnallisuus sekä satujen maailma. Sen verran mitä olen ehtinyt lasten kanssa työskentelemään, olen saanut huomata, että lasten mielikuvituksella ei ole

rajaa. Niin kuin olen monesti kuullut sanottavan, että ”totuus tulee lasten suusta”, sain sen kokea myös tätä työtä tehdessäni.

Kaikki neljä lasta, joita työtä tehdessä sadutin olivat hyvin erilaisia persoonia, mikä teki työn tekemistä entistä mielenkiintoisempaa. Oli lapsi sitten ujo tai ulospäin suuntautunut, niin kaikkien kanssa saimme sadun tehtyä, mikä oli mielestäni pääasia työskentelyssä. Sadun kuvittamisesta suurin osa innostui ihan omalla tavallaan, mikä mielestäni oli hienoa huomata. Kerroin myös lapsille, että kuvia tultaisiin käyttämään satukirjan kuvituksena, minkä luulen omalla tavallaan innostaneen työn tekoon. Vaikka sadutettavia lapsia olikin vain neljä, niin sain hyvin silti satujen ja kuvien kautta nostettua esille satukirjassa niitä asioita kouluun liittyen, jotka nousivat lasten ajatuksista yleisimmin esille. Kuvat tukivat satua erittäin hyvin ja mielestäni on tärkeää, että satukirjassa näkyy lasten kädenjälki myös kuvien muodossa, koska omien kokemuksieni pohjalta kirjan visuaalinen ilme yleensä nostaa lapsessa enemmän mielenkiintoa kuin teksti.

Ennen työn aloittamista olisi ollut hyvä pohtia työn riskejä enemmänkin. Ottaa huomioon lapset, jotka eivät välttämättä keksi satua tai juuri vastakkaiset tapaukset, joiden kerronnalta oli vaikea ehtiä kirjoittamaan. Esimerkiksi nauhurin käyttäminen tilanteissa olisi helpottanut satujen ja tilanteiden avaamista itselleni ja olisin nauhoitusten kautta pystynyt palaamaan sadutushetkiin jälkeenpäin sekä pohtimaan lapsen sanoja. Lisäksi olin suostumuslappuja lähettäessäni ajatellut, että yhdeksästä lapusta kaikki palautettaisiin ja kieltäviä vastauksia olisi vain muutama. Karu totuus tuli esille, kun lapusta palautettiin vain viisi, mikä taas pienensi sadutusryhmääni huomattavasti. Toisaalta nyt sain käytettyä yksittäiseen lapseen enemmän aikaa, mikä taas helpotti työskentelyä siltä osin, että satujen kertomisella tai kuvien piirtämisellä ei ollut mikään kiire.

Projektin edetessä halusin koko ajan pitää kiinni siitä, että toiminta olisi hyvin paljon lapsikeskeistä. Vaikka kyse olikin aihesadutuksesta ja aihe tuli itseltäni, niin en rajoittanut työn tekoa millään muulla tavalla. Aihesadutuksessa on helppo kyseenalaistaa lapsikeskeisyys, mutta itse annoin toiminnassa lapsille hyvin vapaat kädet toimintaan. Kun lapsi ei keksinyt mitään satua, vaan kertoi ennemmin luokkansa tekemästä retkestä, niin annoin hänen kertoa. Mielestäni sadun ei tarvinnut olla keksitty, vaan

tällaisista todenmukaisista tarinoista sain hyvin myös kiinni siitä, mikä oli lapsen mielikuva koulumaailmasta ylipäätään.

Kuvien tekemisen ja satujen kertomisen kautta tavoitin omasta mielestäni yhden opinnäytetyön tavoitteista, joka oli tukea lapsen luovuutta ja itseilmaisua. Vaikka lapsi ei aluksi innostunut sadutuksesta, niin todella moni lähti työhön mukaan ja saimme hienoja tuloksia aikaiseksi. Oli myös hieno huomata, miten muutkin lapset halusivat olla osallisia toimintaan ja piirtää kuvia kirjaa varten, vaikka eivät sadutukseen olleetkaan osallistuneet. Tässäkin mentiin aika pitkälti kuitenkin lasten ehdoilla – ketään ei pakotettu työhön mukaan, mutta kun yksi innostui asiasta, sai hän mukaansa aika monta muuta luokkakaveria.

Satukirjat postitettiin esikouluun vasta niin myöhään, että en ehtinyt saada palautetta sieltä opinnäytetyöraporttiani varten. Tässä kohtaa tulikin juuri ehkä hieman aikataulun kanssa ongelmia, koska alun perin tarkoituksena oli, että kirja toimitetaan esikouluun ja alkusyksystä 2013. Satukirjan kasaaminen ja toimitus venyi kuitenkin sen verran, että kirja postitettiin esikoulu Taikatakkiin vasta lokakuussa 2013.

Työ pysyi muuten hyvin aikataulussa ja kokonaisuudessaan koululla kävin viisi kertaa. Yhdellä kerralla eräs oppilas ei ollutkaan paikalla, kun häntä piti saduttaa, joten pidimme Leppiksessä yhden puolituntisen, jolloin 1. –luokkalaisetkin saivat avustaa kirjan teossa ja piirtää kuvia kouluun liittyen.

Valmiin satukirjan kautta lapsen on ehkä helpompi käsitellä ristiriitaisia tunteita, jotka saattavat koulun aloittamiseen liittyä. Lapsi ei ehkä ole varma, minkälaisia tunteita koulun aloittamiseen päällisin puolin liittyy, kun mukana on pelonsekaista jännitystä sekä kuitenkin odottavaa innostusta. Kirjan avulla lapset viestivät toisilleen omista kokemuksistaan koulusta ja ainakin tämän projektin perusteella valtaosalla lapsista kokemukset ovat hyvinkin positiivisia.

Projekti kasvatti itseäni myös ammatillisesti sekä innostuin enemmän tutkimaan lapsikeskeisyyttä ja sitä, miten sitä voisi enemmän hyödyntää esimerkiksi päiväkodeissa. Omasta mielestäni on tärkeää, että lapsilla on myös oikeus ohjata omaa tekemistään sekä kertoa mielipiteitään. Lapsikeskeisyyden avulla voidaan myös esimerkiksi tukea tasa-arvoa lasten ja aikuisten keskuudessa. Toiminnallisen osuuden jälkeen

olen huomannut, kuinka olen itse kiinnittänyt enemmän huomiota työkentillä lasten ja nuorten kuulluksi tulemiseen sekä siihen, miten heitä otetaan mukaan toimintaan.

Sadutusprojektin tekeminen oli itselleni hyvin mielekästä puuhaa ja mikä parasta, huomasin sen olevan myös lasten mielestä mukavaa tekemistä. Lapsilta en kysynyt suoraan palautetta, mutta heidän innostuksena kertoi minulle enemmän kuin sanallinen palaute. Oli hienoa huomata, miten sadutetut lapset rohkaisivat muitakin osallistumaan. Sadutusmenetelmän kautta jokainen lapsi sai äänensä kuuluviin sekä tuli kuulluksi, mikä oli itselleni yksi tärkeä tavoite työn tekemisessä.

LÄHTEET

- Anxiety and Depression Association of America, ADAA 2013. Viitattu 18.10.13.
<http://www.adaa.org/living-with-anxiety/children/school-refusal>
- Arajärvi T. 1999. Hyvä lapsuus. Vauvasta kouluikäiseksi. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Arajärvi T. 1988. Tasapainoinen lapsuus. Juva: WSOY.
- Arajärvi T. 1992. Tasapainoinen koululainen. Juva: WSOY.
- Brotherus A., Hytönen J. & Krokfors L. 2001. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Juva: WSOY.
- Hytönen J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Jantunen T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Karlsson L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Karlsson L. 2006. Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: Karlsson .L (toim.). Lapset kertovat... Stakes, Työpapereita 9/2006. Helsinki. 8-11.
- Karlsson L. & Riihelä M. 2006. Tervetuloa lasten kuuntelun ja sadutuksen maailmaan – sadutus pähkinänkuoressa. Teoksessa: Karlsson .L (toim.). Lapset kertovat... Stakes, Työpapereita 9/2006. Helsinki. 18-19.
- Lapset kertovat –hankkeen www-sivut. 2013. Viitattu 14.10.2013.
http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Tutkimus/tutkimus_aineisto.htm
- Lastenkirjastokurssi www-sivut 2013. Viitattu 14.10.2013
<http://lastenkirjastokurssi.wikispaces.com/Sadun+merkitys+lapselle>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2013. Koulu alkaa. Viitattu 15.10.2013.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/koulu/koulu_alkaa/
- Nurmi J-E., Ahonen T., Lyytinen H., Lyytinen P., Pulkkinen L & Ruoppila I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Opetushallitus. 2012. Viitattu 16.10.13.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka

Parvela T. & Sinkkonen J. 2011. Kouluun! Kirja ekaluokkalaisten vanhemmille. Helsinki: WSOY.

Rauman kaupungin www-sivut 2013. Viitattu 13.10.2013. <http://www.rauma.fi>

Vilén M., Vihunen R., Vartiainen J., Sivén T., Neuvonen S. & Kurvinen A. 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilkka H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Hei!

Olen sosionomi (AMK) –opiskelija Jutta Reinvall.

Teen tällä hetkellä opinnäytetyötä, jossa pyrin selvittämään lasten ajatuksia koulumaailmasta. Tarkoitukseni on lasten kanssa yhteistyössä koostaa satukirja, joka liittyy koulun käymiseen. Työmenetelmänä toimii saduttaminen, jolloin lapsi saa itse kertoa sadun, jonka minä kirjaan ylös ja halutessaan satua saa muokata omien toiveidensa mukaan. Kirjan tekemiseen liittyen annan lasten myös kuvittaa omia satujaan.

Työn tarkoituksena ei ole tutkia ketään lasta yksilönä, vaan muodostaa kokonaiskuvaa lasten ajatuksista koulumaailmasta. En myöskään tule ottamaan lapsista kuvia, vaan työ on ainoastaan kirjallista. Tutkimuskohteenani on 1.-2. –luokkalaiset lapset, jotka käyvät iltapäiväkerho Leppiksessä. Työ toteutetaan kouluajan ulkopuolella, iltapäiväkerhon aikana.

Tämä lupakysely on lähetetty kaikille Leppiksessä käyvien lasten vanhemmille, ja itse työhön mukaan otan 5-10 lasta.

Mikäli herää kysymyksiä, minut tavoittaa parhaiten sähköpostitse osoitteesta

jutta.reinvall@student.samk.fi

Ystävällisin terveisin

Jutta Reinvall

Vastaukset toivon palautettavan viimeistään 26.4.2013, kiitos!

_____ (lapsen etu-
ja sukunimi)

saa_____ ei saa_____ osallistua Jutta Reinvallin tutkimukseen, jossa pyritään selvittämään lasten ajatuksia koulumaailmasta saduttamisen avulla.

Vanhemman allekirjoitus

Elli aloittaa koulun

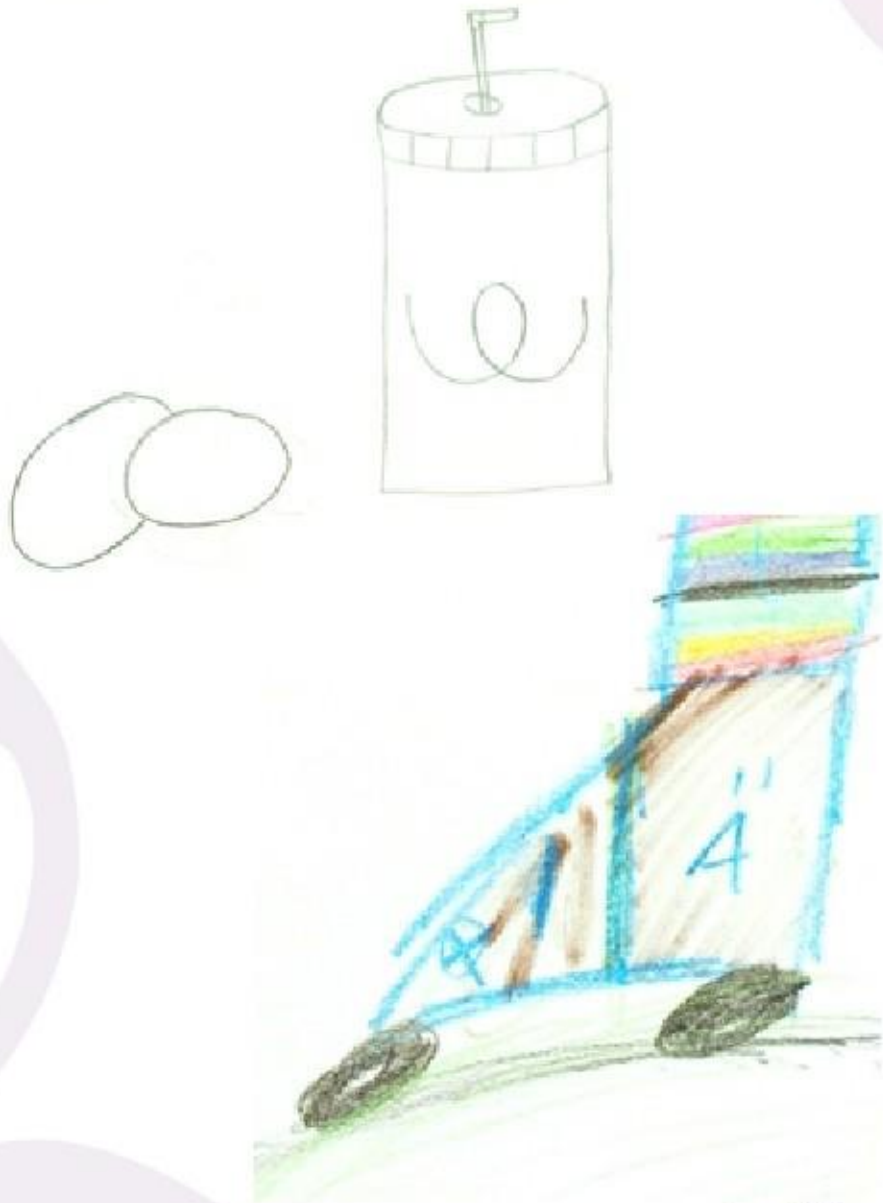
Jutta Reinvall

Kirja on toteutettu yhteistyössä Rauman Normaalikoulun iltapäiväkerho Leppiksen 1. ja 2. -luokkalaisten oppilaiden kanssa. Oppilaat ovat avustaneet niin tarinoiden kertomisessa kuin kirjan kuvittamisessakin.

Tänään on se päivä.
Tänään Ellistä tulee vihdoin ekaluokkalainen.
On lämmin elokuinen aamu ja äiti on jo
herättänyt Ellin. Illalla jännitti mennä
nukkumaan, mutta nyt jännitys on lähtenyt ja
Elli odottaa innoissaan uusien luokkakaveriensa
tapaamista.

Elli syö täyttävän aamupalan kotona, pukee vaatteet päälle ja menee pihalle odottamaan kyydin saapumista. Eikä aikaakaan, kun värikäs koulutaksi kurvaa talon eteen. Auton kyydissä on muitakin, joten on kivaa, kun ei tarvitse matkustaa yksin!

Koulun pihalla on paljon lapsia ja suuret keinut, jonne Elli suuntaa ensimmäisenä esikoulukaverinsa Annikan kanssa. He ehtivät keinumaan vain hetken, kunnes välituntikello pärähtää soimaan ja tytöt suuntaavat yhdessä kohti koulun ulko-ovia. Ovella heitä odottaakin paljon muita ekaluokkalaisia, sekä kiltin näköinen nainen, joka paljastuu heidän luokanopettajakseen.

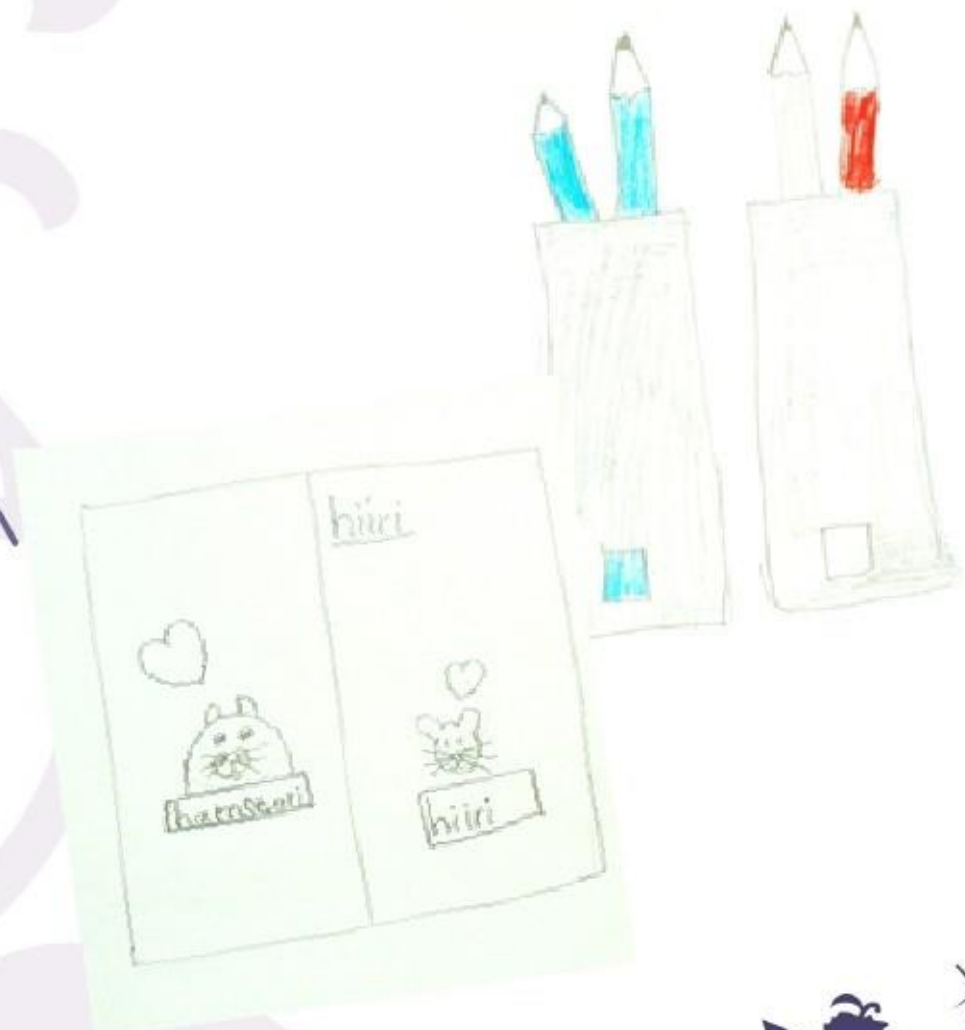

Opettaja kertoo olevansa nimeltään Tiina, eikä hän vaikuta yhtään pelottavalta vaan oikeastaan todella mukavalta. Tiina antaa kaikille luvan valita oman pulpettinsa ja näyttää, kuinka repun saa siististi roikkumaan pulpetissa olevasta koukusta. Pulpetissa on myös oma paikka koulukirjoille.

Ensimmäisellä oppitunnilla jokainen saa tehdä itselleen oman nimikyltin pulpetille, jotta opettajan on helpompi muistaa kaikkien nimet. Tiina -opettaja jakaa kaikille myös ikiomat kirjoitusvihkot, joita tullaan vielä tarvitsemaan.

"Enhän minä edes osaa kirjoittaa", ajattelee Elli kateellisena, kun hän huomaa vieressä istuvan tytön kirjoittaneen jo vihkon kanteen sanoja. Onneksi Tiina muistuttaa, että kouluun on tultu sitä varten, jotta kaikki oppisivat lukemaan ja kirjoittamaan.

Sitten onkin aika rientää jo välitunnille ja suurin osa lapsista suuntaa jalkapallokentälle. Välituntivalvoja jakaa joukkueet tasaisiksi ja niin kaikki halukkaat saavat pelata vaikka koko välitunnin ajan. Koulun pihalta löytyy myös kiipeilyteline ja hyppelyruudukot, joissa kiva leikkiä uusien luokkakaverien kanssa.

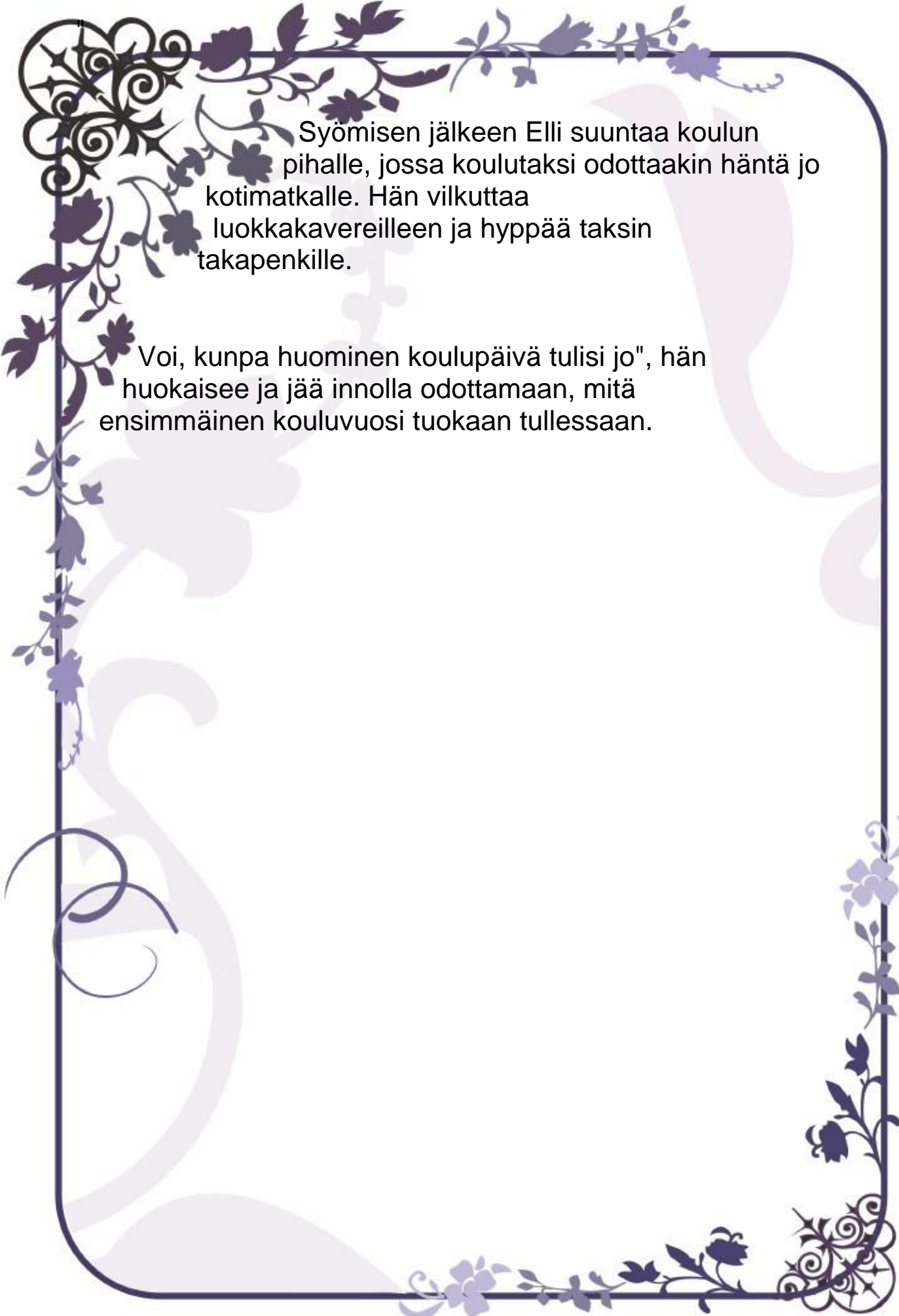

Välitunnin jälkeen on aika mennä tutustumaan kouluun. Tutustumiskierros päättyy musiikkiluokkaan, jossa koko luokka saa laulaa muutaman laulun sekä soittaa rytmisoittimia. Muutamien laululeikkien avulla on myös kiva tutustua uusiin luokkakavereihin, koska Elli ei vielä ainakaan muista ihan kaikkien nimiä.

Musiikkituokion jälkeen kaikilla alkaa olla nälkä ja opettaja ilmoittaa nyt olevan ruokailun aika. Ruokailun jälkeen päättyisi myös ensimmäinen koulupäivä, joten on tärkeää muistaa ottaa reppu naulakkoon odottamaan kotiinlähtöä.

Syömisen jälkeen Elli suuntaa koulun pihalle, jossa koulutaksi odottaakin häntä jo kotimatalle. Hän vilkuttaa luokkakavereilleen ja hyppää taksin takapenkille.

Voi, kunpa huomisen koulupäivä tulisi jo", hän huokaisee ja jää innolla odottamaan, mitä ensimmäinen kouluvuosi tuokaan tullessaan.